

Odličen zgled in vzornik

Mirko Dermelj – stoletnik

Tone Škarja

Srečati stoletnika ostrega spomina, bistrega uma, gladkega, radijskega izgovora, pianista, kemijskega in metalurškega razvijalca, ustanovitelja jeseniškega hokeja, povojnega načelnika Centrale GRS (kot se je takrat GRZS imenovala), predvsem pa skalaša in reševalca je bilo presenečenje, ki me je čakalo v ljubljanskem hotelu. Tja sem odšel takoj potem, ko so me prosili, naj ga predstavim planinski javnosti, ter me obenem opozorili, da se že naslednji dan vrača v Švico. Gospod Mirko Dermelj je bil sicer na invalidskem vozičku, saj si je pred nekaj leti pri cestni nesreči najprej zlomil en kolk, kmalu potem pa še drugega. Vendar z žarečega obraza ni bilo mogoče razbrati, da bi ga to potrla. No, potrla ga še marsikaj drugega ni, kar ga je doletelo v dolgem in bogatem življenju. Sama svetloba ga je, zavidanja ali bolje posnemanja vredna. Rojen v Ljubljani, 2. decembra 1914, sicer doma iz Višnje Gore, kjer je bil oče šolski upravitelj, rodbinsko pa iz notranjske učiteljske rodbine. Po selitvi v Ljubljano (v Avstro-Ogrski in v Kraljevini Jugoslaviji so učitelje in profesorje pogosto premeščali) je hodil v šolo Na Ledini, maturiral leta 1933 na gimnaziji Poljane in študiral na Univerzi Ljubljana. Oče je postal zelo zaslužen ravnatelj zavoda za gluhonemo mladino, sicer pa je bil vnet planinec, tako da je družina vsak konec tedna prebivala v Kamniških planinah, kjer so prenočevali na senu pri Uršiču v Kamniški Bistrici. Dve leti starejši brat Ali je postal znan violinist. Mirko Dermelj si je želel postati zdravnik, a se je zaradi takrat nepopolne medicinske fakultete vpisal na kemijski oddelek, kjer je leta 1938 diplomiral. Za izpopolnjevanje v Heidelbergu je od jeseni leta 1938 do oktobra leta 1939 dobil nemško štipendijo. Izbruh vojne ga je našel na ladijskem študijskem potovanju proti norveškemu Narviku, ob vračanju so ga kot vohuna na ladji priprli, za kar se mu je nacistična ova-duhinja kasneje opravičila. Ko je moral Heidelberg, tako kot vsi tujci, zaradi bližine francoske meje (Siegfridova linija) zapustiti, se je vrnil domov. Vojaški rok je služil kot razvijalec

eksploziva v Kruševcu (Obilicevo, 9 mesecev in 5 mesecev podaljška), kjer je postal rezervni oficir, konec leta 1940 pa se je vrnil v Ljubljano.

Z novim letom 1941 se je kot šef laboratorija zaposlil v jeseniški železarni (takrat Kranjski industrijski družbi). Takoj je našel družbo skalašev in po njegovih besedah potem ni bilo nedelje, da ne bi plezali, če je deževalo, pa so hodili v Karavanke. To se je nemoteno nadaljevalo tudi med nemško okupacijo. Za obiske domačih v Ljubljani je imel dovolilnico, ker je bila do septembra 1943 meja med Nemci in Italijani v Šentvidu. Za razliko od ostalega zasedenega območja, kjer so Nemci neusmiljeno izvajali teror, deportacije, streljali talce, "je bila jeseniška železarna zaradi potreb vojaške industrije področje svobode. Kot pred vojno se nas je vsako soboto dvajset ali trideset podajalo v gore. Še partizanom smo pogosto in mimogrede nesli hrano." Preskrba s hrano je bila med vojno in prva povojna leta racionalizirana, na karte, a železarji so je bili deležni vsaj enkrat več kot drugi. Alpinizmu je neizbežno sledilo tudi gorsko reševanje. Najbolj pretresljiva nesreča se je leta 1942 zgodila v Rigljici, ko sta se ubila dva plezalca, podor starega snega v grapi pa je pokopal še dva reševalca. Med vojno so Nemci organizirali tudi reševalne vaje in takrat so slovenski gorski reševalci prvič

videli Gramingerjev sedež za spuščanje ponesrečenca skupaj z reševalcem iz stene. Ob tem je povedal, kako je šel v Dachau obiskat prijatelja Borisa Krajncu. "Vratarju sem preprosto rekel, koga bi rad, šel ga je iskat in ga pripeljal pa še prenočila sva lahko v mestu. Uganka, kako lahko policijski stroj deluje tudi drugače." To je ponovil še enkrat.

Krajnc je končal leta 1948, ko so večino kemijskih inženirjev, ki so bili med vojno zaprti v Dachau, na znamenitih dahanjskih procesih obsodili na smrt. Tudi ta skrivnost se počasi razjasnjuje. Takoj po vojni sta z Dragom Koreninijem vzela zastavo in dolg drog, s tem

tudi hokejski klub, do nedavnega najboljši hokejski klub v Sloveniji. Konec leta 1945 je bil aretiran, bil nekaj mesecev v priporu, sicer brez fizičnega mučenja, a s stalnim zasliševanjem, nato pa izpuščen: "Ne da bi mi kdo povedal vzrok, kaj šele, da bi se opravičil."

Nič manjše presenečenje od vseh teh zgodb sta bili zame knjižici – dva dela dnevnika, popisana z izredno lepo in drobno pisavo. Vse ture, tudi kolesarske, vsi časi, udeleženci, samega sebe je imenoval Dolga kost. Res je moral biti visok in suh. Množica imen, predvsem z

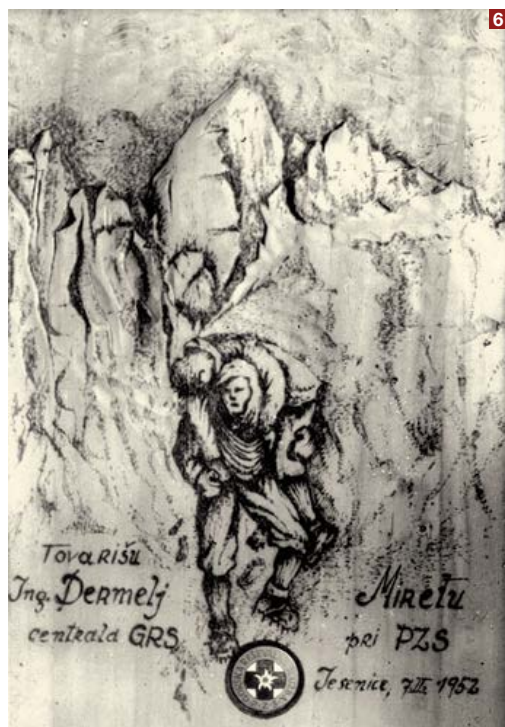

preplezala Slovensko smer in na Triglavu izobesila zastavo. Poseben dogodek je bil tudi padec smučarja Toneta Pogačnika, ki je v megli zapeljal čez rob Severne stene in nepoškodovan pristal v snegu po stometskem padcu. Dermelj je bil nekaj časa tudi načelnik Centrale GRS (takrat je bilo vodstvo na Jesenicah), vodil je prvi reševalni tečaj v Krnici, ustanovil pa je

Leta 1948 se je poročil ("potem je bilo pa vse drugače") in se preselil v Ljubljano. Tudi tu je bil član GRS in planinski organizator. Na poklicnem področju se je po takratni liniji posvetil železarnam. Žal dovolj dobrega premoga za predelavo v koks Jugoslavija ni imela, tudi črni premog iz Raše je vseboval veliko organskega žvepla, ki se ga ni bilo mogoče znebiti. Leta 1952 je šel v Švico prav zaradi tega. "Jaz sem delal v švicarskem laboratoriju, na dvorišču ljubljanskega kemijskega inštituta so zgradili poskusni plavž, a ven je namesto surovega železa pritekla le nekakšna lava." Koks je bilo treba uvažati. Dovoljenje za obisk v Švici je družina dobila šele 1960, potem pa je tam tudi ostala.

jeseniškega konca, kot so: Drago Korenini, Uroš Župančič, Maks Medja, Stane Koblar, Andrej More - Gandi, Joža in Jaka Čop ter drugi. Knjižici, za kateri ve, da ju bo treba dati iz rok, a za zdaj še ne, saj, kot pravi, knjige nimajo nog, da bi se same vrnile. Dnevnik po obliki in podatkih vsekakor spada v muzej, hkrati pa bi moral biti presnet in digitalno dostopen.

In po kakšnem slučaju sem prišel do Mirka oziroma Mireta Dermelja? Naravnost preko telefonskega klica njegove hčerke Miriam Stoppa Dermelj, ki ga je pripeljala v Slovenijo. Potem preko Jožeta Blažaja, ki mu je bil Dermelj mentor, brata pokojnega alpinista Janka Blažaja in Petra Blažaja, organizatorja mnogih alpinističnih predavanj in razstav v Kanalu. Pa preko Mojce Blažej Cirej, Jankove hčerke, ki ima nedvomno zaslugo za Mirkov nastop na Prvem programu Radia Slovenija pod odličnim vodstvom Janka Petrovca. Pri tem je bila odločilna še Mirkova nečakinja Tanja Peterlin Neumaier, zaslužna za slavo Valentina Staniča leta 2000, ob dvestoletnici prvega vzpona na Watzmann. In prišel sem do njega tudi preko Franceta Malešiča, ki je pred desetletjem že objavil Dermeljeve dragocene podatke o nesreči iz leta 1942 in mi dodal še nekaj novih. Nedavno sem pisal o idolih in zgledih. Mirko Dermelj je odličen zgled in vzornik, a poznamo predvsem idole. Očitno še nismo nacija! ●

- 1 Mirko Dermelj Foto: Katja Snozzi
- 2 Reševanje v Rigljici, 19. avgusta 1942, prelomljena gmota snega v grapi Arhiv Mirka Dermelja
- 3 Mirko Dermelj, vodja prvega povojnega reševalnega tečaja aprila 1946 v Krnici Foto: Jaka Čop; arhiv Slovenskega planinskega muzeja (dalje SPM)
- 4 Spušcanje po vrvi na tečaju v Krnici 1946 Foto: Jaka Čop; arhiv SPM
- 5 Napredovanje po napeti vrvi, Krnica 1946 Foto: Jaka Čop; arhiv SPM
- 6 Priznanje Centrale GRS Mirku Dermelju 7. februarja 1952 Arhiv SPM